

4 квітня. Хоч я народився невдовзі по Другій світовій війні, але ніколи не вважав її «своєю». Бо вона прийшла до моєї Камінки (тепер – Кам'янки-Бузької) водночас із Берліна і Москви. Зрозумів це, приглядаючись до життєвого трибу родини, сусідів та знайомих, котрі якось понуро дивилися на недавнє минуле і недалеке майбутнє. Наше із трьома сестрами напівсирітство, що було пов'язане з батьком («не прижившись», він повернувся на свою Хмельниччину), тільки увиразнювало те розуміння. Рання підсоветська пригноченість і побутова бідосія краян дуже скоро породили, як на мене, й популярну злиденність думки, бажань, намірів...

Чи стала війна моєю у новітньому часі – з 2014 року на українському Сході? Геополітично – так, душевно – ні, тому що мала вигляд позиційного обстоювання, зі щоденними жертвами, інтересів корумпованої влади. Ніхто й не здогадувався: то була початкова фаза Третьої світової війни. Не відав цього і я. В моєму сприйнятті багато що чіпко утримувало цю локальну криваву бійню у просторі недовіри.

Та ось повномасштабне продовження саме Третьої світової – з 24 лютого 2022 року. Тепер це всім зрозуміло.

Того світанку я чув і бачив, як на близьке камінецьке запілля летіла московська крилата ракета. Одна із тих десятків, що ними Московія розпочала своє вторгнення на українську землю. Обійшлося без жертв, але багато душ прони-

зала ураза. Мою – теж. Щоб якнайменше піддатися цій війні, я мусив її прийняти. Впустити у своє єство, у творчість.

Відтоді минуло сорок – майже сакральних – днів і ночей, по вінця сповнених незвичайними, надзвичайними подіями. Перемогами і втратами. Не поразками, а таки втратами людей, жител, інфраструктури, довкілля. Від самого початку нищівної поразки зазнає хіба московський зайда-нападник, повсюдно битий, уже немало деморалізований. Однак дедалі жорстокіший і небезпечніший, як поранений звір.

Нині зійшлися дуже важливі для мене кінці й початки. Нині чітко усвідомлюю, що змалку, десь одразу по батьківім відході, став на стежину вимоги справедливості й чутливості у ставленні до всього живого, насамперед людини. (З часом ця стежа завела мене в літературу). І це вже була моя найперша справжня війна. Зі злом. За добро. А в оці квітневі дні я, підліток, із часто роз'юшеним носом стаю ніби до помочі українській теробороні. Звісно, у відчуженні, позаяк мені чимало літ...

Натепер, проживши сорок воєнних діб, дещо здобув: довірився собі у сприйнятті інформаційного теле-радіохору; знайшов спосіб долучатися до підтримки армії й інших потребуючих; навчився легко підпорядковуватися вимогам екстремальних оголошень; відклав звичні культурницькі засоби наснаження свого єства, навіть музикування й малювання; відкинувся од регулярного писання, хоча невдовзі таки злагодив дві цифрові публікації, а відтак вдався до ось цього щоденникування; повернувся до спорадичного чуттєвого читання; продовжив упорядковувати, якісь важливості при тому вичитуючи, домашню книгозбірню...

Але про свою найбільшу війну... Всі інші брані, хоч би як їх називати і трактувати, включно із Третьою світовою,

що нині потрясає нами, – то як її більші чи менші складові частини. І саме гармати й фанфари *моєї* війни вперше зазвучали мені ще в моєму дитячому серці. Вона – велика битва не на знищення, а на самовдосконалення. Того самовдосконалення, тенденцією, законом якого, мовлять мудрі, перейнятий Всесвіт, – від метеорів до космічних туманностей, від будь-якої планети з її власним життєвим статутом до Землі з розмаїттям живих істот на ній, з-посеред яких, на жаль, тільки людина часто відмовляється улягати цьому законові поліпшення, збагачення й піднесення своєї натури. Відтак мою війну, всі її батальні складники спрямовано, по суті, на крізьжиттєве самовиховання. На внутрішню боротьбу з власними усвідомленими недоліками й переступами. Гріхами «вольними», лише на дрібку – «невольними». У цій битві інколи почуваю себе геть виснаженим, інколи пораним або й убитим, але ніколи – дезертиром із поля бою за власну душу, що, як і кожна чиясь, є вмістилищем квіту й будяччя тілесних бажань, цілого оберемку різних емоцій, найвищих і найнижчих розумових сплесків. Цілковитих перемог, зізнаюся, навіть позиційних, майже не маю. Але за нинішніх умов переживання небувалого змагу світового добра з абсолютним злом на наших українських теренах, уже очевидної перемоги підсонячного білого тіла над болотяним чорним, моя душа відчутно мобілізується...

У цих записах добре було б якнайшвидше домогтися часової динамічності й лапідарності мовостилю. І не так задля вчасної фіксації фактажу, з подальшим його розгортанням, як читабельності. Наразі ж мушу фізично вийти на «зараз», узгодити часи і події. Й дещо інше. Щоби бути вільнішим у сприйнятті щодення, на повне ім'я називатиму переважно людей із ближчого чи віддаленого минулого.

5 квітня. З моїх найперших письменницьких відгуків на теперішній український час:

«Щойно відстугоніла тривожна сирена. Десь на Слобожанщині, а як під серцем, земля болісно розверзлася. Минає третій тиждень найбільшої війни України з напасницею Московією. Стоїть наїжачений сталлю Київ; наче й ранами затуляє своїх дітей Харків; воліє вмерти з голоду, замість піддатися обложений Маріуполь; багатотисячно протестує окупований Херсон... Тут потужно гартується бойовий український спротив. Але й по цілій Україні не бракує зброї, не бракує ні рук, що стискають її чи горло зайди, ні рук всенародної допомоги і сприяння армії й постраждалим. Неозоре закордоння, загрожене цивілізаційним виплодком, спершу вражено завмерло, вхопилося за голову, а відтак стало жвавіше доправляти нам усілякі «джавеліни» й гуманітарку, прихищати в себе українських жінок і дітей. Перемога – вже як сонце над весняним пругом, але ще вона мусить заглянути у віконце кожного українця. Численний ворог приречено вмирає, кинувши своє мале і велике залізниччя, тікає, здається в полон. У передчутті неминучої поразки вдається до пекельної практики убивства з повітря цивільних, нищення міст і сіл, усього живого й цінного. Зраджує «відкрите» небо, однак наші втрати обраховуються стоїчно-жертвоними смертями і мільярдами доларів, вражі – всесвітньою зневагою й індульгенціями небуття...

Ще місяць тому написане можна було б сприйняти як абзац із книги про героїзовану альтернативну історію України, нині ж кожному зрозуміло: йдемо до перемоги у битві з історичним сусідом-вампіром, що затяглася була на кілька століть. Напередодні цих подій спочив навіки Герой України, ревноитель українського слова і духа Іван Дзюба (1931–2022),

який зараз міг би, відкинувши вагання, найавторитетніше засвідчити вже не те що народження – ініціацію української нації. І в її осерді – безоглядний патріотизм достеменно мільйонів, помножений на бажання повного розгрому врага-супостата із близькою перспективою відбудови і креативного життя у мирі та спокої.

А що ж поезія? Як одна з вершинних сутностей людської душі, надто української, у ці дні вона більше в дії, ніж у слові, многоти свідомо чи інтуїтивно причетних до неї, – у крові, у смерті, у сльозі, у прокльоні, у людянім ставленні до ближнього, ба – у рідкісній зібраності найвищого посадовця. Вона, поезія, не квапиться, – хіба щоб, облетівши соцмережі, талановито зафіксувати надовше момент особистого і всенародного геополітичного прозріння (Олександр Ірванець, 5 березня 2022 р.):

З міста, що ракетами розтрощене,
До усього світу прокричу:
Цього року у Неділю Прощену
Я, здається, не усіх прошу!
Світе-світе, гарно ж ти нас кинув!
Та у пеклі цих страждань-терпінь
Все ж стоїть золотoverхий Київ,
Буча, і Гостомель, і Ірпінь.
Ми усе здолаємо і вистоїм!
Потім ще і рештки приберем
Тих усіх, котрі були тут прислані
Вузькооким лисим упирем.
З вами й я і вистою, й вцілію,
Як у землю рідну міцно впрусь.
Я ніколи не прошу Росію.
...Чом відводиш очі, Білорусь?

Поезія не поспішає, бо сила поетичного слова – не так у зовнішній емоційності, як у внутрішньому русі й відрусі очищення, акумуляції духа; навіть, тим більше у вкрай небезпечних для життя обставинах, бо, знаємо, смерть завжди й усюди чигає над людиною, поезія ж – як її ангел-охоронець; образне слово окрилює, а тому повинне бути надійним, по-своєму досконалим, виплеканим, не раз блискавично, у глибокій творчій тиші...

[...] Оце стрімке перевисання – попри недавні сумніви і невдачі – наших днів, дій та слів, наших доль в українське майбутнє, що почне свій відлік з остаточною вікторією української спільноти над московською чумою, перемогою підсопячного білого тіла над болотяним чорним, – воістину надихає. І годі перебільшити. Щодо життя чи смерті задля життя... («У час урочий»).

6 квітня. Минає третій день, як виявлено масові убивства в Бучі під Києвом. Попереду стражденні Бородянка, Маріуполь... Зайди мародерять, відбирають сільгосптехніку й насіння. На Московію суне ціла лавина осуду й обмежень. Нам, гадаю, прибуває зброя перемоги. Багато мовиться про систему фіксації злочинів, пошуку і покарання злочинців, про захищену країну після перемоги.

Нині без повітряних тривог (далі – ПТ), але з постійною тривогою за Україну. Вчора ж дві ракети летіли на Львів – збиті під Радеховом.

Ці глобальні трагічні події багатьох змушують глибоко задуматися про себе в цьому світі, про цей світ у собі, про спектр правдивих цінностей. Фізичне виживання, – а загрожені всі, буквально десятки мільйонів, – передбачає неодмінний сплеск духовності. Бо як інакше підняти з руїн, оновити

свій спосіб життя? Це насамперед там, де враз занепала матеріальність. А де «хата стоїть» – можна страждати, скажімо, через віддаленість од чужих утрат, чужого болю. Та й конче так страждати...

Отримав поштою з Києва і надіслав туди ж книжки. Добре, що новітня пошта тримається!.. Уявив собі, що надіслані мої, світоглядні, читатиме хтось у келії. Та, знаю, буде не так, бо то місце для Святого Письма.

7 квітня. У першій половині дня – дві короткі ПТ. Зазвичай чую характерне ляцання (голосове попередження накладається на стугін сирени) за вікном, а радіо підтверджує. Беру книжку, мобільника і йду до лазнички (мабуть, найбезпечніше в мене місце). Книжка вже друга, але того самого автора – Петра Сороки^{*}; це ніби двотомник – «Симфонія Петриківського лісу / лірична трилогія» (2015) і «Де свище Овлур» (2017) – обидві на прославу рідної природи. З натурфілософським підходом.

Московські зійди звідусюди стягуються до вирішальної битви на Сході, що, кажуть, розпочнеться за лічені дні. Вірю, тим більше, що цивільних із цих територій культурно виганяємо подалі від *бід*, в евакуацію на Захід. Маю велику надію на остаточну перемогу. Дай Боже!

Вдруге за цей період прокльонулася, правда, у флері недовірності, тривожна згадка про можливість атомного удару по столиці. Коли почув це вперше – здалося, що душа вже сама собі господиня... Ні дрібки ляку – рідкісна мить відданості Всевишньому. Радше її щира спроба.

^{*} Петро Сорока (1956–2018) – визначний український письменник-пасіонарій (поет, прозаїк, літературознавець), член Міжнародного ПЕН-клубу.

Переглянув книжки від киянина: християнська містика, листи й рубаї того ж Петра Сороки. Не роздягаючись, укладаюся до сну – під коц; так чиню від початку війни, крім одного чи двох разів, коли Львівщину ще більш-менш регулярно не ракетували. Радіо не вимикаю – даю йому значно більше свободи, ніж телефону. Слухаю, хоч не завжди уважно, «не перебиваючи».

8 квітня. Збудився по третій, що, видно, стає звичкою. У квартирці ледь сіріло, дарма що до світанку ще шмат часу. Довго лежав у сліпій кімнатній тиші (про радіо якось забув), уявляючи простір всеукраїнської ночі, зруйновані села і міста; заходячи поглядом серця навіть у підвали, де чутливо спали люди; немовби погладив тим же поглядом стрижену голівку сонного бахурця...

ПТ зранку, недовга, але кави ковтнув уже у сховку. Там завжди кажу: «Прости, Господи!» Може, тому, що єство «соромиться» свого підсвідомого егоїстичного прагнення вижити – «якщо летить, то щоби пролетіло...» Куди ж?

«Не убий!» – нині популярне і непопулярне водночас. Багато хто визначається у своєму розумінні цієї сакральної максими. А це нелегко. Просто убивати чи просто не убивати, вважаю, недопустима однозначність. Мій патріарх (я греко-католик) каже про пропорційну відплату ворогові. Десь у параметрах цього є місце і для самозахисту, і для нападу. Але вважаю, що самозахист – основа-основ, він доконечний, на всі випадки, у нашому ж разі відмова од нього – зрада...

Петро Сорока у збірці «Духовний рубаят» (2017):

«Твій батько з переляку зброю кинув,

Як бій ішов...», – хихоче недруг в спину.

Згинь, сатано!